

Έθιμα που χάθηκαν ΤΑ ΚΟΛΙΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΟΥΡΒΑ ΣΤΗ ΡΑΨΑΝΗ

■ Γιάννη Χρυσικού, Καθηγητή
Προέδρου Κοινότητας Ραψάνης

Θυμάμαι με νοσταλγία εκείνη την εποχή της παιδικής ηλικίας, ανάμεσα στη Μικρασιατική καταστροφή και λίγα χρόνια πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Ήταν τότε που τελειώναμε το τετρατάξιο Δημοτικό σχολείο και προχωρούσαμε για το Σχολαρχείο. Τότε που η ζωή της Ραψάνης, τις προπαραμονές του των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, εκτυλίσσονταν πάνω σ' ένα γραφικότατο σκηνικό, στημένο με τα αγνά υλικά της λαϊκής παράδοσης.

Εκείνο το βράδυ, στις 23 Δεκεμβρίου έπρεπε να κοιμηθούμε νωρίς. Γιατί τα ξημερώματα, δυο- τρεις ώρες προτού χαράξει η αυγή, εμείς οι μικροί θα βγαίναμε στη "γύρα να φωνάξουμε τα Κόλιντα". Σηκώνουνταν μαζί με μας κι οι μανάδες μας για να μας ντύσουν καλά κι ύστερα να ζυμώσουν μάνι-μάνι το ζυμάρι για τα σπιτίσια κουλούρια, που τα έψηναν στο τηγάνι. Στο τζάκι έκαιγαν όρθια τα κούτσουρα και η γκαζόλαμπα, κρεμασμένη κάτω απ' το μπουχαρι, φώτιζε τη νοικοκυρά στο τηγάνισμα.

Εμείς οι λιλλιπούτειοι άρχοντες της νύχτας, χωρισμένοι σε μικρές ομάδες και κρατώντας ένα ραβδί που λίγο πάνω απ' την άκρη του είχε μια διχάλα. παίρναμε με τη σειρά τις γειτονιές.. Στο ραβδί αυτό θα περνούσαμε τα κουλούρια. Δεν ξέρω γιατί το ονομάζαμε "κλούτσα". Με τις μυτούλες υγρές και κατακόκκινες απ' το κρύο, με τ'αυτιά παγωμένα και

τα χέρια ξυλιασμένα, παρεούλες-παρεούλες ανηφορίζαμε και κατηφορίζαμε τα καλντερίμια και σταματούσαμε έξω από τα σπίτια που είχαν φως. Και τότε μ' ένα στόμα ξεφωνίζαμε:

"Κόλιντα, κόλιντα, θεια δο(ς) μ' μια κλούρα,.. Και ξανά και ξανά. Όσπου ν' ακούσουμε να τραβιέται ο μάνταλος πίσω απ' την αμπαρωμένη πόρτα. Και, καθώς η "θειά,, αργούσε και το ψυχρό ξεροβόρι σφύριζε και πάγωνε τα μάγουλά μας, ξαναρχίζαμε:

"Κόλιντα, κόλιντα, θειά δό(ς) μ' μια κλούρα,..

"Αντί θειά κρύουσα, μέσ' του φούρνου τρύπουσα...

Κάποτε ακούγαμε από μέσα την ίδια στερεότυπη ερώτηση που επαναλαμβάνονταν από κάθε νοικοκυρά:

—Πόσα είστι γιέ μ' ;

—Τρία, απαντούσαμε εμείς.

Κι ύστερα η "θειά" ξεπρόβαλε στη μισάνοιχτη πόρτα, ροδοκόκκινη από την πύρα του τζακιού, επιβλητική, με το τεράστιο πιστιμάλι της, σωστή ιέρεια και τελετουργός και πρωταγωνίστρια του εθίμου,. Ένα-ένα παίρναμε την "κλούρα" την περνούσαμε στο διχαλωτό ραβδί μας, λέγαμε το "φχαριστούμι πολύ" και τραβούσαμε γι' άλλα σπίτια. Κάπου-κάπου κοντοστεκόμασταν, καθώς πλησιάζαμε σε επικίνδυνη ζώνη, για να κάνουμε μια μικρή σύσκεψη:

"Ίγώ, λέου να μη πάμι κατά τον πέ-
ρα μαχαλά, γιατί έχι πουλλά σκλιά!"

Η γνώμη γινόταν σεβαστή. Την επέβα-
λαν ο φόβος κι η θεοσκοτεινή νύχτα.

—"Τότι να πάμι μέχρι τα Φαρμακάτι-
κα κι να στρίψουμι σιακάτ να βγούμι
στου παζάρι..."

— "Είσι χαζός φαίνιτι, λέει ο Κώ-
τσιος. Ξέρς, τί σκλιά έχι εικί σιαπέρα;
Θέλε να μας ξισκοιλιάς;"

— "Δεν είναι μοναχά αυτό" συμπληρώ-
νει ο Βασίλης. "Κατά κεί ούλου κι θα
μας μπλάξι η ψηλός η Χρήστος κι θα
μας κόφι του αίμα".

Κρύος ιδρώτας περιέλουσε τα πανια-
σμένα προσωπάκια μας στο άκουσμα
του ονόματος αυτού. Ναι, τώρα όλοι
θυμόμαστε που, πέρσι, αυτός ο πανύ-
ψηλος Δ.Χ. μας έπιασε μπροστά στη
βρύση "Μπαλογιάννη". Τί τρομάρα ήταν
κι εκείνη! Φορούσε μια τεράστια μαύρη
κάππα κι έμοιαζε σαν ξωτικό. Σωστός
Πολύφημος, θα τον φοβάταν, αν τον
συναντούσε στα σκοτεινά κι αυτός ο
Οδυσσεάς.

Αυτός ο αρειμάνιος νυχτερινός επι-
δρομέας ήταν σίγουρα πιο επικίνδυνος
κι απ' τα σκυλιά. Μας καπάκωνε κάτω
απ' την τεράστια κάππα του, μας έπαιρ-
νε τις "κλούτσες" μ' όλο το σερμαγιέ
και μας εξαπόστειλε "κενούς", κατουρη-
μένους και κλαμένους στα σπίτια μας.
Κι ούτε που μιλούσε καθόλου. Σωστό
στοιχειό, μαύρο και άραχλο, μέσα στην
κατάμαυρη μαλλώτα του, χωρίς φωνή
χωρίς σουλούπι ανθρώπινο.

— "Ίγώ λέου να πάμι μοναχά στα σόϊ-
α", διέκοψε με τρεμάμενη φωνή, τη σύ-
σκεψη ο Κώτσιος. Εκεί όμως που μέναμε
αναποφάσιστοι, ακούσαμε απ' το πιο
παρακάτω σοκκάκι πνιχτές κλάψες κι α-
ναφιλητά παιδιών. Σταθήκαμε κοντά
στον Πλάτανο του Γούρα κι αφουγκρα-

στήκαμε.

— "Λες να δάκουσε τα πιδιά κανένα
σκλί;" ψιθύρισε ο Βασίλης.

— "Μη λες χαζμάρις. Ακουσέτι να
γκαβγάει κανένα σκλί ιδώ κουντά;" πα-
ρατήρησε ο Κώτσιος.

Και πραγματικά, δεν ήταν τέτοιο πράγ-
μα. Ήταν ο φοβερός Τζέκις Χαν που λε-
ηλάτησε σαν πειρατής τους μικροσκο-
πικούς "Κολιντάδες". Ακούστηκε ποδο-
βολητό από παιδικά ποδαράκια, που,
φεύγοντας τον βλαστημούσαν, αφού
βρέθηκαν φυσικά σε μια απόσταση α-
σφάλειας. Όταν, αργότερα, μεγαλώνον-
τας, διάβασα τον Παπαδιαμάντη, είδα
ότι και η Σκιάθος είχε ένα τέτοιο νυ-
χτερινό μπαμπούλα των μικρών παιδιών,
που, ωστόσο, δεν τον άφησαν ατιμώ-
ρητο.

Αλλά και την προπαραμονή του νέου
Έτους, ξημερώνοντας στις 31 Δεκεμ-
βρίου, ροβολούσαμε και πάλι στα σοκ-
κάκια από τις 5 το πρωί. Βγαίναμε στη
γύρα τα γειτονόπουλα, χωρισμένα σε μι-
κρές ομάδες για τα "Σούρβα". Αυτή τη
φορά δεν κρατούσαμε διχάλα. Αρκεί να
είχαμε μεγάλους "τσιόπηδες, (τσέπες)
για να χωρούν πολλά "πεσκέσια" ή να
κουβαλούσαμε την πάνινη σάκκα του
Σχολείου. Τώρα, άλλαζε και το περιε-
χόμενο του ψαλμικού στίχου. Ανακα-
τεύαμε ή μάλλον μνημονεύαμε, και το
όνομα του Αϊ-Βασίλη, ίσως γιατί είναι
στενά δεμένο με τα δώρα των μικρών
παιδιών.

"Σούρβα, σούρβα κι Αϊ-Βασίλης,
θειά δό(ς) μ' πισκέσια!!"

Κι έπαιρνε ο άνεμος του Δεκέμβρη την
παγωμένη φωνούλα μας και την σκορ-
πούσε στις γύρω γειτονιές, ενώ απ' ε-

κεί ερχόταν ο απόηχος από άλλους νυχτερινούς τροβαδούρους στο ίδιο μοτίβο, χωρίς καμιά παραλλαγή.

"Σούρβα, σούρβα κι 'Αι-Βασίλης, θειά, δό(ς) μ' πισκέσια!!"

Τι είδους ήταν αυτά τα "πισκέσια"; Το βασικότερο στοιχείο ήταν τα ξυλοκέρατα, τα γνωστά χαρούπια. Δεν τα προτιμούσαμε, γιατί ποιοτικά ήταν τέτοια που δεν θα τα έτρωγαν ούτε οι χοίροι που έβοσκε ο 'Ασωτος υιός του Ευαγγελίου. Στην κυριολεξία σωστά ξυλοκέρατα. Σκληρά και σάπια. Η προτίμησή μας ήταν στις "κουκόσιες" (καρύδια) στα στεγνά σύκα που ήταν αλευρομένα, και πασπαλισμένα με ρίγανη, ή κάτι άλλο. Η επιλογή δεν ανήκε σε μας, αλλά στη νοικοκυρά. Αυτή έκαμνε και διακρίσεις, ανάλογα με τη συγγένεια ή τις συμπάθειες. Έτσι σ' άλλον έδινε δυο ξυλοκέρατα και σ' άλλον μια χούφτα αφράτα καρύδια. Πολλές φορές, προτού μας ανοίξει την πόρτα, μας ρωτούσε από μέσα: "Τίνους είστι γιί μ';" Κι όταν δίναμε τα διαπιστευτήριά μας, ή μας άνοιγε χαμογελαστή, ή παίρναμε από μέσα την απάντηση: "Άντι τ' χρόν' τώρα. Πέρασαν

πουλλά πιδιά κι δεν μας άφκαν τίπουτα".

Σκύβαμε το κεφάλι και φεύγαμε για άλλη πόρτα, για άλλη γειτονιά. Τα τρύπια παπούτσια μας είχαν πάρει στα ύφालά τους τόσο νερό που τα πόδια μας ξύλιαζαν. Και κρατούσαμε εκείνα τα "σούρβα" και τα μασουλούσαμε για επιδόρπιο ή για συμπλήρωμα του φαγητού μας, που ποιοτικά και ποσοτικά είχε τις ίδιες περίπου αναλογίες με το Σπαρτιατικό διαιτολόγιο. Κι όμως ήταν όμορφα χρόνια. Χρόνια δεμένα με τις μεγάλες γιορτές και τα πατροπαράδοτα έθιμα. Ανάμεσα στο παλιό-καθημερινό ρουχαλάκι μας και στο καινούργιο, το Πασχαλιάτικο, υπήρχε τεράστια διάφορα. Η ίδια διαφορά που υπήρχε ανάμεσα στο λιτό καθημερινό τραπέζι και το Πρωτοχρονιάτικο. Τώρα όλα ισοπεδώθηκαν. Πέρασε ο οδοστρωτήρας του σύγχρονου πολιτισμού και ρήμαξε και ήθη και έθιμα, ακόμα και στον τόπο μας. Στον τόπο αυτό που, αν διατήρησε την ελληνική ταυτότητά του αυτό οφείλεται στην έμμονη προσήλωσή του στις παραδόσεις του Έθνους μας.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Προς
Μορφωτικό Σύλλογο Ραψάνης
Ραψάνη
ΛΑΡΙΣΑ

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ
BY AIR MAIL PAR AVION